

BSOBAC – 3 V21
Bacheloroppgave med forskningsmetode

Skaper barnevernsinstitusjoner kriminelle?
– En litteraturstudie

Universitetet
i Stavanger

DET SAMFUNNSVITENSKAPELIGE FAKULTET

Bachelor sosialt arbeid

Stavanger, 18. mai 2021

Kandidatnummer: 3037

“Vi rusa oss på institusjonen, trua oss ut og ranet en butikk. Det er et av de groveste overtrampene jeg har vært med på. Det var veldig enkelt å få rus inn [...]. Institusjonen gjorde ting verre. Holdt meg unna rusmiljøet, men ikke noe mer. Det var to [av de ansatte] som spurte hva jeg trengte, og hva de kunne gjøre. Resten var bare kompiser. Det var som å være i et rusmiljø, men ikke være det [...]. Det å komme på en institusjon med to–tre andre som er sånn som deg, da girer man hverandre opp. Det er sånn der at det er ungdommene som styrer institusjonen til enhver tid”.

(Gutt, 20 år)

(Barneombudet, 2020, s. 59)

Innholdsfortegnelse

1. Innledning	6
<i>1.1 Bakgrunn for valg av tema.....</i>	<i>6</i>
<i>1.2 Presentasjon av problemstilling</i>	<i>7</i>
<i>1.3 Begrepsavklaringer.....</i>	<i>8</i>
<i>1.4 Formål med oppgaven</i>	<i>9</i>
<i>1.5.1 Disposisjon.....</i>	<i>10</i>
<i>1.5.2 Avgrensing</i>	<i>10</i>
2. Kontekst: Institusjonstilbudet i barnevernet.....	12
<i>2.1 Miljøterapi i barnevernsinstitusjon</i>	<i>12</i>
<i>2.2 Ettervern.....</i>	<i>13</i>
3. Teoretisk referanseramme	15
<i>3.1 Traumeforståelse</i>	<i>15</i>
<i>3.1.1 Resiliens</i>	<i>16</i>
<i>3.2 Eriksons psykososiale utviklingsteori</i>	<i>16</i>
<i>3.2.1 Transaksjonsmodellen.....</i>	<i>18</i>
<i>3.3 Banduras læringsteori.....</i>	<i>19</i>
<i>3.3.1 Konformitet</i>	<i>20</i>
4. Metode	22
<i>4.1 Valg av metode.....</i>	<i>22</i>
<i>4.1.1 Fordeler og ulemper med litteraturstudie.....</i>	<i>22</i>
<i>4.2 Datainnsamling.....</i>	<i>24</i>
<i>4.3 Analyse</i>	<i>27</i>
<i>4.4 Studiens troverdighet.....</i>	<i>28</i>
5. Funn.....	30
<i>5.1 Presentasjon av funn</i>	<i>30</i>

5.1.1 Hva er felles og ulikt med artiklene?	34
5.1.2 Hva svarer på problemstillingen, og hva viker fra?	35
6. Drøfting av funn	36
6.1 Betydning av plassering i institusjon i forhold til kriminalitet	36
6.1.2 Forhold ved institusjonen og ungdommene	36
6.2 Faren for smitteeffekt	38
6.3 Betydning av gode relasjoner	39
6.4 Betydningen av ettervern	40
7. Oppsummering og konklusjon	42
7.1 Videre forskning	43
Litteraturliste.....	44

Antall ord i besvarelsen: 12 864

1. Innledning

«Statlig barnevern skaper kriminelle». Slik var overskriften i et avisoppslag sommeren 2010 (Fædrelandsvennen, 2010; Espeland, 2019). Bruk av institusjoner i barnevernet har vært sterkt debattert de siste årene, og barnevernet har fått krass kritikk fra flere hold (Storø et al., 2010; Larsen, 2018). Bakgrunnen for avisoppslaget i 2010 var en gjeng med ungdommer plassert i barnevernsinstitusjon som herjet rundt på Sørlandet på den tiden. Gjengen ble omtalt som “Barnevernsbanden”, som senere også ble navnet på en podcast publisert i 2018. I podcasten intervjues ungdommene om sine erfaringer med å bo på barnevernsinstitusjon. Ungdommene gir uttrykk for at institusjonsoppholdet er mye av grunnen til hvorfor de har endt opp der de er i dag. Flere av ungdommene er, eller har vært, inn og ut av fengsel og har begått kriminelle handlinger (Espeland, 2018). I denne oppgaven skal jeg se nærmere på dette tema når jeg studerer årsakssammenhengen mellom ungdom som har vært plassert på barnevernsinstitusjon og senere kriminalitet.

1.1 Bakgrunn for valg av tema

Sosialt arbeid er et fag som retter seg mot problemer som oppstår mellom individ og samfunn. Mange vil nok omtale sosialt arbeid som et praktisk fag hvor målsettingen er endringsarbeid ved å hjelpe mennesker i vanskelige livssituasjoner. Imidlertid innebærer ikke sosialt arbeid bare individuell hjelp. Det handler også om å ha et helhetlig syn på menneske og å se personen ut fra situasjonen vedkommende befinner seg i. I sosialt arbeid snakker vi da om begrepet person-i-situasjon, som også er kjernen i et av prinsippene i yrkesetikken for sosionomer (Berg, Ellingsen, Levin, & Kleppe, 2016, s. 19 og 93). Både i barnevernet og kriminalomsorgen utøves sosialt arbeid, og person-i-situasjon er et svært sentralt begrep innenfor begge fagfeltene. Ungdommene i barnevernet må bli sett som enkeltindivider uavhengig av sin livssituasjon og i kriminalomsorgen er det avgjørende at de ansatte klarer å skille handling fra person for å kunne hjelpe.

Kriminalitet er et utpreget sosialt problem, både på samfunnsnivå men også på individnivå. Det er mange årsaker til at folk begår kriminelle handlinger. Kriminalitet er rundt oss i mange ulike former og på flere arenaer. I løpet av utdanningen opplever jeg likevel at dette temaet har fått lite oppmerksomhet til tross for at det berører mange grupper av mennesker vi som

sosionomer jobber med. Dessuten observerte jeg, under praksis på barnevernsinstitusjon, tegn på at ungdommene ofte kunne ha stor negativ innvirkning på hverandre. Ungdom er generelt opptatt av å passe inn, og det er intet unntak på en barnevernsinstitusjon. Ut fra dette, opplevelsen av at det var et viktig tema og at kunnskapsfeltet kunne være mangelfullt presentert i studieforløpet, ønsket jeg derfor å undersøke hva plassering på barnevernsinstitusjon kan ha å si for kriminalitet som negativt utfall i voksen alder.

1.2 Presentasjon av problemstilling

I Norge er foreldre det aller viktigste vernet for barn. Dersom foreldrene ikke klarer å ta vare på barna sine kommer barnevernet inn i bildet. Barnevernets hovedoppgave er beskrevet som «å sikre at barn og unge som lever under forhold som kan skade deres helse og utvikling, får nødvendig hjelp og omsorg til rett tid» (Statsforvalteren, 2021). Dersom barnet av ulike årsaker ikke kan bo hos foreldrene sine, kan ungdommen enten plasseres i fosterhjem eller på en barnevernsinstitusjon. Ungdom under barnevernet blir oppfattet og omtalt som en spesielt sårbar gruppe som ofte møter utfordringer i voksenlivet (Barneombudet, 2020, s. 34). Flere som er, eller har vært i fengsel i Norge, har vært i kontakt med barnevernet (Revolv, 2014, s. 16; Larsen, 2018). Det er også flere innsatte som mener at deres kriminelle karriere startet da de var under barnevernets omsorg. Nina Tollefsen, assisterende fagdirektør i nasjonalt utviklingscenter for barn og unge (NUBU), hevder at forskningen er tydelig på at det er uheldig å plassere ungdom med samme type problematikk under samme tak fordi man ser at det kan ha en alvorlig smitteeffekt (Hadjian, 2018).

Barn som begår kriminelle handlinger kommer i kontakt med barnevernet og skulle dermed i teorien gradvis vendes bort fra kriminalitet, men kan det fungere motsatt? Kan unge som blir plassert på barnevernsinstitusjon få øynene opp for kriminelle miljøer og havne i en kriminell løpebane. I denne oppgaven ønsker jeg å undersøke hva forskningen sier på dette område.

På bakgrunn av dette har jeg kommet frem til problemstillingen:

«Hva sier forskningen om hvorvidt plassering i barneverninstitusjon kan være med på å gjøre barn og ungdom kriminelle?».

Dette vil jeg besvare med følgende forskningsspørsmål:

1. Hvilken betydning har relasjon å si for utvikling av kriminell atferd?
2. Hvilke behov har barn og unge i overgangen fra barnevernsinstitusjon til et selvstendig voksenliv?

1.3 Begrepsavklaringer

Hensikten med begrepsavklaringene er å definere begrepene som brukes i problemstillingen som kan være flertydige og variere fra fagmiljøer. Ved å definere begrepene presiserer jeg hvilke definisjoner som er gjeldene i denne oppgaven.

Barnevernsinstitusjon

Det finnes ulike typer institusjoner. En barnevernsinstitusjon drives av det offentlige, ideelle organisasjoner eller andre private aktører. Når et barn eller en ungdom av ulike årsaker ikke kan bo hjemme, og fosterhjems plassering ikke er tilstrekkelig, blir ungdommen plassert i barnevernsinstitusjon. De fleste barnevernsinstitusjoner er for ungdommer mellom 12-18 år. Formålet med barneverninstitusjoner er å utøve den daglige omsorgen for ungdommer som bor der (Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet, 2020).

Kriminalitet

Kriminalitet er et bredt begrep. Ofte brukes det synonymt med lovbrudd og som en betegnelse på handlinger som er i strid med lovgivningen eller andre etablerte sosiale normer (Bjørge, 2015, ss. 15-16). I denne oppgaven brukes begrepet i forbindelse med de alvorlige formene for kriminalitet innenfor vinningskriminalitet, voldskriminalitet, seksualforbrytelser og narkotikaforbrytelser. På den måten blir kriminalitet i denne forstand definert som forkastelige handlinger som direkte eller indirekte gjør skade på andre mennesker og som bryter med straffeloven (Johansen, 2020, s. 23).

En god relasjon

En relasjon er noe som foregår mellom mennesker, for eksempel samhandling ungdom og sosionom (Levin & Ellingsen, 2015, s. 112). At relasjonen er god innebærer at man respekterer, anerkjenner og aksepterer hverandre. I tillegg trekker, det yrkesetiske grunnlagsdokumentet for blant annet sosionomer, frem redelighet, nestekjærlighet tillit,

åpenhet og omsorg som viktige menneskelige verdier for etablering av en etisk og faglig relasjon mellom bruker og sosionom (Eide & Oltedal, 2015, s. 93). En god relasjon til ungdommene som bor i institusjon bidrar til en bedre forståelse av ungdommen og skaper trygghet og åpenhet til den ansatte (Barne-, ungdoms-, og familiedirektoratet, 2019).

Atferdsproblemer

I denne sammenhengen blir atferdsproblemer knyttet til systemer i ubalanse.

Atferdsproblemene innebærer manglende samsvar mellom individ og kontekst og krav og forventninger. Problemene forstås ikke som en feil ved individet men fokuset må rettes mot relasjon og system (Damsgaard & Kokkervold, 2011, s. 25). Ofte omfatter atferdsproblemer kriminalitet (Aase et al, 2020, s. 20). Atferdsproblemer kan også ses på som en strategi for mestring. Strategien virker fornuftig for individet ut fra deres situasjon. På den måten blir atferden et ledd i for eksempel å håndtere en vanskelig situasjon eller skaffe seg posisjon.

En god overgang til voksenlivet

Det er ulike indikatorer på overganger til voksenlivet. Norsk institutt for oppvekst, velferd og aldring (NOVA) presenterer en studie hvor en god overgang til voksenlivet avhenger av fire kriterier. Kriteriene er utdanningsnivå (minimum gjennomført videregående skole), ha en samlet inntekt på 200 000 kr, eller mer i løpet av året, ikke mottaker av sosialhjelp og ikke arbeidsledighet. Dersom tre av fire kriterier er oppfylt regnes overgangen til voksenlivet som god (Backe-Hansen et al., 2014, s. 64).

1.4 Formål med oppgaven

Formålet med denne litteraturstudien er å studere hvorvidt ungdom på barnevernsinstitusjon er mer utsatt for å begå kriminelle handlinger og endre opp som kriminelle voksne. Ulike medium presenterer stadig vekk barn og ungdoms negative opplevelser av å bo på institusjon. Dette bidrar til at barnevernet er under sterkt press på mange kanter. Hensikten med oppgaven er å undersøke sammenhengen mellom erfaringer med barnevernet og kriminalitet. Sentrale spørsmål i denne sammenheng er om plassering på barnevernsinstitusjon i noen tilfeller kan fungere som en inngang til det kriminelle miljøet og således fungerer som en risikofaktor. Det vil også være sentralt å se på relasjon som faktorer for utvikling av kriminell atferd og hvilke behov ungdommene har i overgangen fra barnevernsinstitusjon til et selvstendig voksenliv.

1.5 Oppgavens struktur

1.5.1 Disposisjon

Denne oppgaven er delt opp i åtte kapitler: innledning, kontekstteori, teoretisk referanseramme med teorier og fagkunnskap, metode, funn, drøfting, avslutning og litteraturliste. For å besvare problemstillingen vil det først redegjøres for institusjonstilbudet og ettervern i barnevernet for å tydeliggjøre konteksten i oppgaven. Deretter vil det trekkes inn teori som viser forbindelse til problemstillingen og tydeliggjør hvilket perspektiv oppgaven belyses fra. Videre kommer metodekapittelet hvor det redegjøres for litteraturstudie og analysemetode først generelt, og så spesielt ved å vise hvordan jeg har gått frem i undersøkelsen. I neste kapittel blir funnene presentert i en oversiktstabell etterfulgt av et kort sammendrag av hver artikkel som viser hovedfunnene som belyser problemstillingen og forskningsspørsmålene for oppgaven. Kategoriene som kommer frem i analysen blir utgangspunktet for drøftingen i det etterfølgende kapittelet. Her drøftes funnene i lys av faglig kunnskap, teoretiske perspektiver og egne synspunkter. Avslutningsvis kommer det en oppsummering og konklusjon som vil samle trådene, besvare problemstillingen og sette oppgaven i en sammenheng. Oppbyggingen av oppgaven skal både tjene formålet med å være en hensiktsmessig måte å belyse problemstillingen på, samtidig som den skal sikre at retningslinjene blir overholdt.

1.5.2 Avgrensing

For å avgrense tematikken i oppgaven har jeg valgt å fokusere på barnevernsinstitusjon som plasseringstiltak og kriminalitet som negativt utfall etter endt opphold. Det er mye forskning som tyder på at barn under barnevernets omsorg klarer seg dårligere som voksne. Oppgaven ser på årsakssammenhengen mellom plassering i barneverninstitusjon og senere kriminalitet, med fokus på relasjon som forklarende faktor for utvikling av kriminell atferd og hvilke behov ungdommene har i overgangen fra barnevernsinstitusjonen til et selvstendig voksenliv. På grunn av manglende forskning på plassering i barneverninstitusjon og senere i kriminalitet i Norge måtte jeg se på forskning i andre land, men jeg har avgrenset oppgaven til barnevernsinstitusjoner i Norden. Barnevernet arbeider ut ifra mange og varierte teorier og perspektiver, og jeg har derfor måttet avgrense teoridelen og valgt å fokusere på to

overordnede teorier istedenfor å inkludere mange små teorier. Jeg har for eksempel valgt utviklingsteori istedenfor tilknytningsteori fordi utviklingsteorien tar for seg hele livsløpet og sånn sett et større spekter av utviklingen, samtidig som den i stor grad vektlegger viktigheten av tilknytning i utviklingen. Imidlertid har jeg tenkt motsatt når jeg valgte den andre teorien som fokuserer på en konkret læringsteori fordi jeg har opplevd at denne måten å lære på er svært sentral på barnevernsinstitusjon. I tillegg til teoriene har jeg redegjort for faglig kunnskap som omfavner temaet og setter oppgaven inn i en kontekst.

2. Kontekst: Institusjonstilbudet i barnevernet

Ved utgangen av 2019 var 978 barn og unge plassert i barnevernsinstitusjon (Statistisk sentralbyrå, 2020). Når barn og unge må flytte, legger Bufdir sterke føringer om å velge fosterhjem fremfor institusjonsplassering. Familie blir sett på som det mest ønskelige omsorgsmiljøet og institusjoner har vanskeligheter for å få legitimitet (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 344). Likevel er det mange barn og unge som trenger en annen type oppfølging og mer systematisk endringsarbeid enn det et fosterhjem kan gi. For disse ungdommene blir barnevernsinstitusjoner et alternativt hjem for en kortere eller lengre periode. I Prop. 106 L (2012-2013), som er om endringer i barnevernloven, understrekes det at institusjoner er en ønskelig del av tiltaksapparatet i barnevernet og ikke bare en nødvendig løsning (Prop. 16 L (2012-2013), s. 74).

Barne- og familiedepartementets mål med institusjonstilbudet er å bidra til trygge rammer, utviklingsmuligheter, øke livskvalitet og oppnå varige positive endringer livet. Det innebærer at de unge skal bli hørt, sett og tatt vare på, i tillegg til at de opplever at de blir møtt med omsorg, stabilitet og forutsigbarhet. Tilbudet som institusjonen tilbyr må imidlertid også tilpasses ungdommen utifra den enkeltes behov (Prop. 16 L (2012-2013), s. 74).

Barnevernloven regulerer bestemmelsene som gjør at barn og unge kan plasseres i barnevernsinstitusjon, mens FNs barnekonvensjon gir rettigheter til barn og unge plassert i institusjon og setter rammer for bruk av tvang. Rettighetsforskriften skal sikre ungdommene forsvarlig omsorg og behandling, og er således med på å regulere rammene for barnevernsinstitusjoner (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 353). Ut fra dette ser det ut til at barnevernsinstitusjoner har omfattende, stabile og faste rammer som tilsier at barn og unge egentlig til å vendes bort fra kriminalitet slik at de unngår å ende i en kriminell løpebane.

2.1 Miljøterapi i barnevernsinstitusjon

Miljøterapi og miljøterapeutisk arbeid beskriver virksomheten i barnevernsinstitusjonene best. De siste seksti årene har denne fagtradisjonen vært knyttet til institusjoner for barn og ungdom, og har vært godt innarbeidet i fagfeltet i Norden (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 358; Larsen, 2015, s. 15). Miljøterapi er relasjonsbehandling og baserer seg på en utviklings- og barnepsykologisk forståelse (Larsen, 2015, s. 30), mens det terapeutiske ved institusjonene

betegner handlinger og ferdigheter som skjer i det daglige ved institusjonene (Skårderud & Sommerfeldt, 2013, s. 29; Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 358). Formålet med miljøterapiarbeid på barnevernsinstitusjon er å tilrettelegge og påvirke miljøet slik at det bidrar til positiv utvikling for barn og ungdom som bor der (Larsen, 2015, s. 23). Det brukes mange teorier og perspektiver i arbeid med og behandling av ungdom på en barnevernsinstitusjon. Teoriene som benyttes på institusjonen må tilpasses målgruppen, ressurser og de ansattes kompetanse fordi ungdommene har sammensatte og forskjellige utfordringer som må møtes på ulike og gjennomtenkte måter (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 358-359).

2.2 Ettervern

Målet med en institusjonsplassering er å hjelpe ungdommene til et godt liv etter oppholdet (Barneombudet, 2020, s.69.) Når en ungdom på institusjon fyller 18 år opphører omsorgstiltaket, men plasseringen kan opprettholdes etter barnevernloven §1-3 andre ledd eller det kan settes inn andre tiltak. Tiltakene kalles uansett hjelpetiltak og varer frem til ungdommen fyller 23 år (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 360). Hensikten med å gi ungdom mellom 18-23 år ettervernstiltak er å sørge for at de får nødvendig hjelp og støtte for å oppnå en god overgangen til voksenlivet (Barne- og familiedepartementet, 2021). I tillegg tydeliggjøres det, i Rundskriv Q 2011-13 og i forarbeidene til Barnevernloven, at ungdommene skal ha mulighet til å prøve og feile. Det innebærer at ungdommen skal ha mulighet til å ombestemme seg og kontakte barnevernet etter ettervernstilbudet er avsluttet (Paulsen et al., 2020, s. 26).

Barneombudet påpeker i sin rapport fra 2020 at det er viktig at ungdommene får god hjelp i overgangen og et godt ettervern. Ungdommer som har bodd på barnevernsinstitusjon er vant til å få mye hjelp. For å oppnå en god overgang til voksenlivet er det mye som skal fikses og være på plass før de kan flytte. Ansatte på institusjonene har ulik erfaring med hvordan barneverntjenesten tenker om ettervern. I noen barneverntjenester ser det ikke ut til at ettervern er høyt nok prioritert (Barneombudet, 2020, s.69). Barneverntjenesten er nemlig ikke forpliktet til å tilby ettervern (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 360). Imidlertid må barneverntjenesten gi en begrunnelse dersom de ikke gir tilbud om ettervern til en ungdom (Barne- og familiedepartementet, 2021). Ettervern kan ha en avgjørende rolle for at

ungdommen skal oppnå en god overgang til voksenlivet. Dette er noe en vil komme tilbake til senere i oppgaven.

3. Teoretisk referanseramme

De teoretiske perspektivene jeg presenterer i dette kapitlet, kan deles inn i tre hvor ett perspektiv vektlegger psykologiske element (3.1), ett annet sett teorier vektlegger sosial læring (3.3) mens en gruppe teoretiske perspektiv kan sies å være en kombinasjon - sosialpsykologisk teori (3.2).

Barn og unge som plasseres i barnevernsinstitusjon har ofte vært utsatt for traumatiske hendelser. Innledningsvis vil jeg derfor redegjøre for traumer og resiliens (3.1). Videre skal det redegjøres for en utviklingsteori og en læringsteori som på hver sin måte representerer viktige sider ved problemstillingen. *Eriksons psykososiale utviklingsteori* gir et helhetlig bilde på barnets sosiale og emosjonelle utvikling, og transaksjonsmodellen viser en kontinuerlig gjensidig påvirkningsforhold mellom barnet og omgivelsene (3.2). *Banduras læringsteori* viser hvordan mennesker lærer ved å observere for å så imitere andres atferden. I forhold til problemstillingen for denne oppgaven kan kriminalitet forstås ut fra modell læring og som en konformitet (3.3). Det vil bli redegjort for grunnprinsipper ved teoriene og hva de er kritisert for.

3.1 Traumeforståelse

Barn og unge som plasseres i barnevernsinstitusjon har vært utsatt for tidlige, mange og vedvarende traumatiske situasjoner (Larsen, 2015, s. 32). Traume betyr skade eller sår og defineres som en hendelse som overvelder personens kapasitet til å håndtere den emosjonelle opplevelsen, og som oppleves som en trussel mot eget, eller nære andres, liv eller kroppslige integritet (Bækkelund, 2020; Nordanger & Braarud, 2018, s. 19). Vold, overgrep eller omsorgssvikt er eksempler på risikofaktorer for utvikling av traumer hos vedkommende som utsettes hendelsen. Traumer og sviktende omsorg opptrer ofte sammen (Nordanger & Braarud, 2018, s. 23). Utviklingstraumer forstyrrer barns videre utvikling. Begrepet omfatter et sammensatt belastningsforhold der barnet har vært eller blir utsatt for traumatiske hendelser samtidig som omsorgen svikter. På denne måten er utviklingstraumer aktuelt innenfor ulike tjenester, deriblant barnevern (Nordanger & Braarud, 2018, s. 24).

Det er sammenheng mellom dårlige opplevelser i barndommen og sosiale problemer i voksen alder (Smith, 2015, s. 127). Traumatiske hendelser kan ha alvorlige konsekvenser for livet videre, og påvirke barn og unges utvikling ved å svekke reguleringsprosesser som i utgangspunktet skal opprettholde normaltilstand (Aase et al., 2020, s. 29). De kan reagere med indre uro, irritabilitet og aggresjon på hverdagssituasjoner og nye relasjoner i institusjonen (Jensen, 2016, s. 314). Hvis barn ikke får mulighet til å utforske og forstå følelsene sine, kan det ha store negative konsekvenser for senere fysisk og psykiske helse. For eksempel kan tydelig avvisning og emosjonell likegyldighet fra omsorgspersoner bidra til ungdomskriminalitet (Smith, 2015, s. 126-127).

3.1.1 Resiliens

Traumer trenger ikke nødvendigvis å være avgjørende for videre utvikling. Resiliensbegrepet innebærer at traumatiske hendelser i barndommen ikke er entydig med negativ utvikling. Begrepet innebærer at det er mulig å oppnå en sunn utvikling til tross for at det foreligger relativ stor risiko (Helgesen, 2021, s. 159; Borge, 2018, s. 38). Resiliens dreier seg om barns indre styrke og motstandsdyktighet. Det er en måte å forstå utvikling på og supplerer på den måten flere utviklingsteorier. Formålet med resiliens er å gi en forklaring på hvorfor noen mennesker klarer seg og andre ikke, til tross for at de har vært utsatt for de samme utfordringene og belastningene (Borge, 2018, s. 39).

Beskyttelsesfaktorer bidrar til resiliens. De har til hensikt å motvirke risiko, stress og belastninger som kan skade individet. Det forutsetter imidlertid at man har god innsikt i hva som skaper risiko hos den enkelte (Borge, 2018, s. 40). Det er viktig å påpeke at det er summen av flere risikoer som skaper et belastende miljø, og således også flere beskyttelsesfaktorer som til sammen skaper resiliens. I barnevernsarbeid er det derfor like viktig å finne beskyttende forhold hos barnet selv og i miljøet, som det er å avdekke forhold som utsetter barnet for risiko (Bunkholdt & Kvaran, 2015, 63-64).

3.2 Eriksons psykososiale utviklingsteori

Et individ kan ikke fullt ut forstås uten at man kjenner konteksten vedkommende har vokst opp i (Schwartz & Hart, 2015, s. 19). Opplevelser, hendelser og erfaringer fra barndommen

danner grunnlaget for det som skjer senere i livet (Ohnstad, 2010, s. 99). Imidlertid befinner et utviklingsproblem seg aldri utelukkende i barnet. Problemet oppstår i samspill mellom individet selv og en kontekst som hemmer nødvendig regulerende erfaring som gir individet mulighet til å utvikle seg til høyere utviklingsnivå (Schwartz & Hart, 2015, s. 19). På bakgrunn av dette er det derfor viktig å forstå menneskers utviklingen. Erik Erikson representerer en av de mest kjente utviklingsteoriene som omhandler barnets sosiale og emosjonelle utvikling. Den generelle tanken var at alle barn har den samme biologisk styrte framdriften i utviklingen (Helgesen, 2017, s. 150-151).

Eriksons psykososiale utviklingsteori deler opp livet i åtte ulike stadier, fra fødsel til alderdom. Det er knyttet bestemte behov som skal dekkes i hvert stadie. For eksempel i ungdomsårene er målet å bli trygg på den man er. Løsrivning fra foreldrene skjer ofte i denne perioden og betydningen av jevnaldrende venner øker (Helgesen, 2021, s. 201). Dersom behovene dekkes utvikles det overveiende positive grunnholdninger. Hvis behovene imidlertid ikke tilfredsstilles, utvikles det overveiende negative holdninger (Helgesen, 2017, s. 150-151; Bunkholdt, 2002 s. 69-70). Teorien understreker betydningen av stabilitet i utviklingen over tid (Smith, 2018, s. 31). En rapport fra 2020 understreker at mangel på tidlig og god innsats fra barnevernet skaper problemer for barn og unge. Barn og unge må flytte svært mange ganger og blir utsatt for mange ulike brudd før de blir plassert på barnevernsinstitusjon (Barneombudet, 2020, s. 18). Således er ikke plassering på barnevernsinstitusjon ideelt sett ut ifra utviklingsteorien. Imidlertid kan plassering på barnevernsinstitusjon nettopp bli utgangspunktet for en stabil og trygg utvikling ved at ungdommen etter mange flyttinger endelig får lande et sted og bli på et sted over tid.

Trygg tilknytning og gode relasjoner til voksne som virker støttende og beskyttende kan være med å motvirke negative konsekvenser (Aase et al., 2020, s. 29). Barn med trygg tilknytning viser seg generelt å fungere bedre sosialt og ha færre atferdsproblemer enn barn med utrygg tilknytning. I tillegg har disse barna mer kapasitet til å takle stress og gi omsorg ovenfor andre. Utrygg tilknytning gir ikke et like godt grunnlag til å etablere trygge relasjoner til andre mennesker (Helgesen, 2021, s. 168). I en rapport utgitt av Folkehelseinstituttet tydeliggjøres dette i forhold til ungdom på barnevernsinstitusjon. Det hevdes at ungdommenes tilknytning og relasjon til primærkontakten har betydning og er med på å fremme en positiv

utvikling hos ungdommen (Johansen et al., 2020, s. 46). På den måten fungerer plasseringen med hensikt om å fremme en god utvikling.

En tydelig styrke ved Eriksons psykososiale utviklingsteori er at den tar for seg hele barnets emosjonelle og sosiale utvikling (Helgesen, 2011, s. 160). De første leveårene legger mye av grunnlaget for resten av livet. Denne perioden innebærer store forandringer og er derfor de viktigste årene i menneskers liv i forhold til utviklingen videre. Eriksons teori gir en helhetlig forståelse av menneskets utvikling gjennom alle stadiene av livet, fra fødsel til død (Håkonsen, 2011, s. 55). En annen styrke ved denne teorien er at den understreker betydningen av stabilitet i utviklingen over tid (Smith, 2018, s. 31). Teoriens største svakhet er at den er veldig generell. Den gir et helhetlig bilde av utviklingen men for å bli mer aktuell for de som omgås barn, trenges det mer konkret innhold. De ulike stadiene i teorien gir ingen forklaring på individuelle forskjeller i utviklingen (Smith, 2018, s. 31).

3.2.1 Transaksjonsmodellen

Transaksjonsmodellen har fått stor betydning innenfor utviklingspsykologien (Smith, 2018, s. 16). For å få en forståelse av hvorfor mennesker begår alvorlige kriminelle handlinger er det hensiktsmessig å se på hvilke faktorer som spiller inn i vedkommendes liv. Traumer, omsorgssvikt, dårlig miljø, mye flytting og fattigdom er bare noen eksempler på risikofaktorer som kan øke sannsynligheten for kriminalitet (Aase et al., 2020, s. 28-34).

Transaksjonsmodellen viser hvordan individet og omstendighetene gjensidige påvirker hverandre. Barn og ungdom er ulike og har forskjellig utgangspunkt for sosial samhandling. Når et barn blir påvirket av en omsorgsperson, eller et annet barn, til å gjøre noe som vedkommende ikke vil ha gjort dersom barnet, eller omsorgspersonen, hadde oppført seg annerledes, skjer det en transaksjon (Smith, 2018, s. 17).

For å forstå barnets utvikling må man altså både se på individuelle egenskaper men også hvilke miljøpåvirkninger barnet har vært utsatt for, i tillegg til hvordan barnet og omgivelsene former hverandre over tid (Smith, 2018, s. 16-17). Noen barn og unge er mer mottakelige for påvirkning fra miljøet enn andre, i positiv og negativ retning (Smith, 2018, s. 17). Forskning som støtter transaksjonsmodellen, har vist at manglende støtte og tilsyn fra foreldre kan føre

til bruk av rusmidler hos ungdom. Samtidig kan ungdommens bruk av rusmidler føre til reduksjon i støtte og tilsyn fra foreldrene (Hagen & Christensen, 2010, s. 65).

Risiko- og beskyttelsesfaktorer står sentralt i synet på barndommens avgjørende betydning (Helgesen, 2017, s. 152). En risikofaktor er noe som øker sannsynligheten for at vedkommende som utsettes for den, settes i fare (Hagen & Christensen, 2010, s. 66). For eksempel kan en risikofaktor for ungdom med atferdsproblemer være å bli plassert i institusjon med ungdom med samme type utfordringer. En beskyttelsesfaktor er noe som reduserer effekten for risiko, for eksempel en trygg relasjon, god sosial kompetanse eller intelligens (Helgesen, 2017, s. 152; Hagen & Christensen, 2010, s. 66). Ingen av faktorene kan forklare antisosial atferd alene.

3.3 Banduras læringsteori

Hvordan påvirker vi hverandre og hva skjer når vi er sammen med andre mennesker? Sosial påvirkning spiller en stor rolle i menneskers læringsprosess. Albert Bandura utviklet sosial læringsteori, senere kalt sosialkognitiv teori, og var opptatt av de kognitive faktorene som selvregulering og motivasjon for å forstå menneskelig atferd. I alle kulturer har det å observere en modell som utfører en handling for så å imitere handlingen, vært den viktigste måten å lære på (Iversen, 2010, s.181). I en barnevernsinstitusjon er det intet unntak, og på den måten kan ungdommene lære seg helt nye former for atferd gjennom å observere de andre ungdommene. Når det kommer til antisosial atferd kan dette være et problem.

Sosial læringsteori har en vinkling mot sosialisering (Bunkholdt, 2002, s. 84). Sosialisering er prosessen som former mennesker hvor man tilegner seg kunnskaper og ferdigheter som er nødvendige for å fungere i samfunnet (Schieffloe, 2011, s. 288-290). Teorien legger vekt på læring som omtales som observasjons- og modellering (Bunkholdt, 2002, s. 84). Fra fødsel av er barn og miljø i samspill med hverandre. Barnet lærer sammenhengen mellom egne handlinger og konsekvensene av dem, utifra hvordan deres rollemodeller reagerer. Konsekvenser som barnet opplever som behagelige, øker sjansen for gjentakelse av den bestemte atferden, mens ubehagelige konsekvenser reduserer sjansen for atferden (Bunkholdt, 2002, s. 83).

Mennesker lærer mye gjennom å observere hva andre gjør, for å deretter å kopiere denne atferden selv (Iversen., 2010, s. 181). Det er dette Bandura kalte modellering. Denne formen for læring har stor betydning på alle arenaer hvor det skjer oppdragelse og sosialisering (Helgesen, 2017, s. 108). Således er modellering svært aktuelt på en barnevernsinstitusjon der ungdommene ofte ikke har klarere rammer for sin atferden (Håkonsen, 2014, s. 147). Hva som regnes som en modell varierer fra individ til individ, men en hovedregel for en modell er at det er viktig hva vedkommende gjør eller sier (Helgesen, 2017, s.108). Et eksempel på modellering kan derfor være at en ny ungdom på en barnevernsinstitusjon begynner å utagere og være aggressiv fordi vedkommende ser de andre ungdommene oppfører seg sånn og får respons på den type atferd. De andre ungdommene fungerer da som modeller for den nye ungdommen.

Modellering kan oppstå med en gang eller når vedkommende får belønning for å kopiere atferden, men den skjer ofte gjennom indirekte erfaringer. Belønningen skjer enten gjennom egen atferd eller ved en følelse av at man oppnår det samme som rollemodellen. Som et resultat av dette danner man seg egne kognitive forestillinger om hva som skal til for å oppnå belønning (Iversen, 2010, s. 181). Teorien beskriver fire hovedprosesser som må foreligge for at modellering skal oppstå. Individet må være oppmerksom på modellens atferd for å lære. Deretter må individet huske atferden, den må kodes og lagres slik at den kan gjentas på et senere tidspunkt. Videre må atferden reproduseres, altså den lagrede informasjonen må omgjøres til konkrete handlinger. Til slutt må individet forvente eller motta belønning for den utførte handlingen som virker motiverende (Iversen, 2010, s. 182).

Kritikken mot sosial læringsteori retter seg mot at den undervurderer individuelle forskjeller (Iversen, 2010, s. 182). Læring er en sammensatt prosess, det som fremmer læring hos en, gjør ikke nødvendigvis det hos en annen (Bunkholdt, 2002, s. 85). I tillegg har teorien blitt kritisert for å være veldig forenklet og for at menneskers personlighet utvikles utenfor den enkeltes kontroll (Bunkholdt, 2002, s. 86).

3.3.1 Konformitet

Jeg vil til slutt også redegjøre for et annet perspektiv på sosial læring, som begrepet konformitet fanger opp. Kriminalitet og kriminell atferd kan forstås som sosial lært eller som

et resultat av konformitet. Konformitet dreier seg om sosial påvirkning, og innebærer at det alltid utvikles sosiale normer der mennesker er i samhandling over tid. Forskning hevder at mennesker er tilbøyelige overfor hverandre. Med andre ord blir man lett påvirket av menneskene man omgås, individuelle vurderinger frafaller og man retter seg mot en felles norm (Helgesen, 2017, s. 303; Ekeland, 2010, s. 199). Det handler om at man tilpasser holdninger eller atferd ut fra hva som fremstår som sosialt akseptabelt. Et eksempel på dette kan være ungdom som plasseres på institusjon og begynner å røyke fordi de andre ungdommene gjør det og man ønsker å passe inn. Forskning viser nemlig at en sentral faktor for sosial konformitet er betydningen av å høre til en gruppe (Ekeland, 2010, s. 199). På en barnevernsinstitusjon er dette et farlig fenomen dersom det bidrar til antisosial atferd.

4. Metode

4.1 Valg av metode

Metode handler om hvordan vi går frem for å tilegne oss kunnskap eller etterprøve kunnskap. Det regnes altså som en fremgangsmåte eller et middel for å løse problemer og komme frem til ny kunnskap (Dalland, 2017, s. 53). Problemstillingen for denne oppgaven: «*hva sier forskningen om hvorvidt plassering på barnevernsinstitusjon kan være med på å gjøre barn og unge kriminelle?*» styres tydelig mot litteraturstudie som metode. Litteraturstudie er en omfattende studie hvor man fortolker foreliggende litteratur for å besvare bestemte forskningsspørsmål. Man tar utgangspunkt i en problemstillingen og søker systematisk etter, samler, vurderer og analyser relevant litteratur (Aveyard, 2014, s. 2).

I en litteraturstudie ser du altså på allerede eksisterende kunnskap som er undersøkt og skrevet om virkeligheten (Støren, 2019, s. 16-17).

Målet for denne oppgaven er å gi en oversikt over litteraturen som allerede foreligger om årsakssammenhengen mellom plassering på barnevernsinstitusjon og senere kriminalitet. Det skilles mellom ulike metoder som får frem kunnskap og etterprøve om kunnskapen er troverdig, rimelig og rasjonell (Dalland, 2017, s. 54). Litteraturstudie vil kunne gi en helhetlig besvarelse på problemstillingen ved at man både ser på kvalitative og kvantitative empiriske undersøkelser fra feltet. Hvis jeg hadde valgt kvantitativ metode med spørreundersøkelse ville jeg fått målbare data, men de sier imidlertid lite om meningen eller hvordan det oppleves for individene. Og motsatt dersom jeg hadde valgt kvalitativ metode med for eksempel intervju. Da hadde jeg fått subjektive meninger og opplevelser om et standpunkt som ikke kan tallfestes (Dalland, 2017, s. 54). Imidlertid betyr ikke dette at disse metodene hadde vært et dårligere valg for denne oppgaven. Av hensyn til kapasitet og regelverket om intervjuing av barn og brukere, så jeg det likevel som mest hensiktsmessig å velge litteraturstudie for å belyse problemstillingen for denne oppgaven.

4.1.1 Fordeler og ulemper med litteraturstudie

I løpet av studiet har det vært mest fokus på grunnleggende kunnskap om de overordnede fagområdene innenfor sosialt arbeid. På bakgrunn av dette blir det ofte manglende kunnskap om mer spesifikke tema. Således er disse spesifikke fagområdene ønskelig å utforske i en

bacheloroppgave. I første omgang vil det derfor være naturlig å undersøke litteraturen som allerede finnes på område, og dermed velge litteraturstudie som metode.

Litteraturstudie er viktig for å oppsummere litteraturen som finnes om et spesifisert tema (Aveyard, 2019, s. 4). På den måten er fordelen med litteraturstudie at man får en systematisering av kunnskapen som allerede finnes. En slik oversikt over kunnskapen som finnes på fagfeltet kan også bli inngangsporten til et forskningsprosjekt (Strøen, 2019, s. 17). Således gir en litteraturstudie en god innføring i om det er behov for ny forskning på området.

Imidlertid kan det å forholde seg til allerede eksisterende litteratur også være en ulempe ved at det kan være utfordrende å få en egen vinkling (Aveyard, 2019, s. 4). I og med at man må bruke litteraturen som allerede eksisterer, og forfatteren har skrevet og vinklet artiklene på en bestemt måte, er det begrenset i hvor stor grad man kan komme med selvstendige synspunkter og påstander som kan begrunnes og underbygges (Strøen, 2019, s. 17).

Det er ikke alltid ønsket problemstilling passer. Etter datainnsamlingen i en litteraturstudie er det en fordel å kunne endre problemstilling ut fra hvilke data man samler inn. Når man benytter kvalitativ metode er man ikke sikker på hvilke svar man får i forkant. På den måten vil muligheten og åpenhet rundt det å endre problemstilling være viktig (Jacobsen, 2010, s. 61-62).

Det kan være en fordel at man ikke har direkte tilgang til respondenter eller andre forskere i en litteraturstudie. Dette begrunnes med at det da vil være lettere å stille seg kritisk til studiene. Imidlertid kan det oppstå feiltolkninger ved at funnene tas ut av sin originale kontekst (Jacobsen, 2010, s. 61). Aveyard hevder at man må være forsiktig med «cherry picking» når man skal gjøre en litteraturstudie. Begrepet innebærer at man ofte leter etter artikler som bekrefter det man allerede antar, og på den måten utelater artikler som ikke samsvarer med den oppfatningen man har fra før (Aveyard, 2014, s. 134). Dette kan føre til at man går glipp av viktige og relevante artikler som viser andre synspunkter.

4.2 Datainnsamling

For å få innsikt i om plassering av ungdom i barneverninstitusjon har innvirkning på senere kriminalitet, benyttet jeg flere metoder i datainnsamlingen. I tillegg til ordinær datainnsamlingen fra database med systematiske søk, har jeg kontaktet aktuelle og relevante personer via mail. Målet med datainnsamlingen har vært å finne fagfelleverderte artikler fra de siste fem årene som har undersøkt temaet som kan besvare problemstillingen og forskningsspørsmålene for denne oppgaven.

Søkene ble gjennomført fra 3. februar 2021 til 17. mars 2021. Hovedsakelig har jeg brukt Oria som database fordi jeg synes den var mest oversiktlig, forståelig og effektiv. Jeg søkte også i Google scholar men enten fant jeg de samme artiklene som på Oria, eller så viste det seg å være vanskelig å finne relevante treff i denne databasen. Oria på sin side var mer konkret og det var lettere å søke avansert her. Jeg startet med å identifisere nøkkelord som dekket tema og problemstillingen for oppgaven. Grunnen til at man skal gjøre dette er fordi artiklene som er lagt i en database er lagt inn med nøkkelord. I og med at man ikke vet hvilket ord forskerne har brukt i sin artikkel er det viktig å inkludere mange synonymer når man søker (Dalland, 2017, s. 83).

Til å begynne med søkte jeg bredt med mange norske synonymer til barnevernsinstitusjon og kriminalitet. Barnevernsinstitusjon med søkeordene “barn og unge, ungdom, barnehjem, barnevernsinstitusjon, institusjon, plassering utenfor hjemmet, omsorgsovertakelse“. Kriminalitet med søkeordene “kriminell, kriminalitet, straffedømt, kriminelle handlinger, antisosial atferd“. For å stille krav til litteraturen måtte jeg avgrense søket og benytte inklusjonskriterier (Støren, 2019, s. 39). Kriteriene var språk (engelsk og norsk), tidsrom (2016-2021) og fagfelleverderte artikler. Søkene ga mange treff på fosterhjem, men sjeldent på barnevernsinstitusjon. I tillegg omhandlet de artiklene som i første omgang så aktuelle ut, enten plassering i barneverninstitusjon eller kriminalitet, men sjeldent kombinasjonen av begge. Jeg forsøkte å snevre inn søket med søkekombinasjonen som (barnevernsinstitusjon ELLER barnehjem) OG (kriminalitet ELLER kriminelle ELLER kriminell ELLER straffedømt) som ga 12 treff. Likevel var det ingen av artiklene som viste seg å være aktuelle.

I utgangspunktet ønsket jeg å ta for meg det norske barnevernet. For å få en oversikt over hvor mange i Norge som har vært på barnevernsinstitusjon som senere har blitt domfelt søkte

jeg etter statistikk i Statistisk sentralbyrå (SSB). Etter flere søk uten hell valgte jeg å sende mail til SSB i håp om at de kunne hjelpe meg å finne statistikken. Jeg fikk svar om at det ikke eksisterer statistikk på dette i Norge. Ut fra dette, i tillegg til eget søk, det jeg hørt fra podcastepisoden og debatten kunne jeg konkludere med at det finnes svært lite eller ingen forskning på årsakssammenhengen mellom kriminalitet og tidligere plassering i norske barnevernsinstitusjoner. Dette viser tydelig at det er nødvendig med forskning innenfor dette feltet og det er vel så og si et funn i seg selv.

Således sto jeg overfor to valg: enten måtte jeg endre problemstilling helt eller så måtte jeg undersøke forskning fra andre land og gå vekk fra hovedregelen om at artikkelen ikke kunne være mer enn fem år. Formålet med en litteraturstudie er å gi allerede eksisterende forskning en ny mening i en ny sammenheng (Aveyard, 2019, s. 2). I og med at jeg synes dette er et relevant og viktig tema, samt at det synes å ha en klar offentlig interesse ved å være tema i den offentlige debatt, avisoppslag og podcaster, så jeg det som hensiktsmessig å undersøke artikler utenfor Norge, samt gå vekk fra femårsregelen da jeg anser det som sannsynlig at ting ikke har endret seg betydelig, og at artiklene eldre enn fem år derfor også er relevante i dag.

Ettersom det var svært lite norske artikler om temaet måtte jeg søke på engelsk og inkludere andre land. Likevel har jeg holdt meg til Norden fordi disse landene har et relativt likartet barnevernssystem og på den måten er mer sammenlignbare. Jeg benyttet så og si de samme inklusjonskriterier som når jeg søkte på norsk: språk (engelsk), tidsrom (2016-2021) og fagfelleverdert artikkel. Søkekombinasjonen var ("child welfare institution") AND (criminal OR convicted) AND (Norway OR Norwegian OR Nordic) som ga 21 treff. For å være sikker på at artiklene omhandlet både barnevern og kriminalitet søkte jeg etter emneordene i den aktuelle artikkelen (Støen, 2019, s. 38). Ut fra dette endte jeg opp med en aktuell artikkel som hadde tatt for seg barnevernsinstitusjoner i Finland. I tillegg har jeg inkludert en studie som fokuserer på relasjonsopplevelser som forklarende faktor for utvikling av kriminell atferd. Studien anses som relevant fordi barnevernsinstitusjoner benytter seg av miljøterapi hvor hovedfokuset er å anvende relasjoner til å hele relasjonsskader (Skårderud & Sommerfeldt, 2013, s. 29).

Til tross for at hovedregelen i retningslinjene tilsier at artiklene ikke skal være eldre enn fem år, har jeg inkludert en studie som er det i mangel på nyere og relevante fagfelleverderte

artikler om temaet. I tillegg til søk i Oria hørte jeg på en podcastepisode og en debatt med fagpersoner og mennesker med ulike erfaringer, begge i regi av Røverradioen. Begge kanalene viste til forskning og reflekterte rundt problemstillingen for denne oppgaven. Jeg mailet med nåværende daglig leder for Røverradioen, Knut Erik Wold, samt debattlederen av Røverdebatten, Simen Iskariot Larsen, for å høre om de hadde forskningen de refererte til i podcastepisoden og debatten tilgjengelig. Med noen mail frem og tilbake fant vi frem til en doktorgrad som rettet seg direkte mot problemstillingen for denne oppgaven. I og med at denne doktorgraden var såpass treffende til problemstillingen for oppgaven, har jeg valgt å bruke den til tross for at den er fra 2012.

Underveis i datainnsamlingsprosessen ble det tydelig at ettervern har en viktig og sentral rolle når det kommer til forebygging av senere kriminalitet. Ut fra dette har jeg valgt å inkludere en artikkel som tar for seg overgangen fra barnevernstiltak til voksenlivet som en del av min forståelses sosionom. Denne artikkelen ble funnet i databasen Oria med søkekombinasjonen (barn ELLER unge ELLER ungdom) OG (kriminalitet ELLER kriminelle ELLER kriminell) som ga 73 treff med samme inklusjonskriterier som tidligere benyttet. I sammenheng med de tre andre artiklene vil denne artikkelen gi et utfyllende bilde fra en sosialarbeiders perspektiv. Som sosionom er jeg opptatt av hvordan man kan forebygge for senere kriminalitet i overgangen fra barnevernsinstitusjon til et selvstendig voksenliv, og således også hvilke behov ungdom har i denne overgangen som kan virke forebyggende.

Det er flere artikler fra blant annet Sør-Afrika, Hellas, Canada og Australia som kunne vært aktuelle. Samtidig ser jeg ikke disse artiklene som aktuelle da barnevernssystemet ikke er tilsvarende som i Norden, og har valgt å ekskludere disse artiklene. Videre handler mange av artiklene som dukket opp i søkeprosessen om fosterhjem og ikke institusjon, og det er derfor ekskludert studier som utelukkende fokuserer på fosterhjem som plassering. I tillegg har jeg kommet over mange artikler som har undersøkt generelle sider ved det å gå fra barnevernsinstitusjon til voksenlivet eller behandlingsperspektiv av ungdom med antisosial eller kriminell atferd på institusjon, men som ikke tar opp kriminalitet som en konsekvens av institusjonsplasseringer, og jeg har derfor utelukket disse artiklene.

Barnevern og kriminalitet ga mange treff og mange artiklene som dukket opp i søket tok for seg bare et av fagområdene eller andre tiltak i barnevernet enn institusjon. For å ha oversikt

over alle kildene under datainnsamlingen førte jeg alle kildene inn i et eget dokument med søkeord, avgrensning og treff. Dette gjorde det også lettere når jeg skulle plukke ut de mest relevante artiklene som belyste problemstillingen for oppgaven.

De artiklene jeg har endt opp med har etter min vurdering vært godt egnet til å vurdere, etter mange og varierte søk, å være de artiklene som belyser problemstillingen best. Dette gjelder på bakgrunn av søk i databaser, litteraturlister om tilsvarende tema og podcastepisoder, i tillegg til at jeg har vært i kontakt med fagfolk over mail som har vært med å debattere temaet, der viktig og betydningsfull forskningen har blitt presentert. Denne litteraturstudien er basert på fire fagfelleverderte forskningsartikler. I tillegg har jeg benyttet faglitteratur, annen relevant teori og egne erfaringer. Jeg ser på summen av dette som et godt grunnlag til å belyse problemstillingen og forskningsspørsmålene for denne bacheloroppgaven.

4.3 Analyse

Det er ulike måter å analysere dataene i en litteraturstudie (Aveyard, 2019, kapittel 6). I denne oppgaven har jeg valgt en forenklet tilnærming, kalt tematisk analyse, til å tolke og analysere artiklene. Metoden går ut på å identifisere temaene som kommer frem i resultatdelen i hver artikkel (Aveyard, 2019, s. 141). På den måten gir tematisk analyse mulighet til å summere og tolke resultater som har kommet frem ved ulike forskningsmetoder (Aveyard, 2019, s. 141). Ettersom artiklene i denne litteraturstudien bygger på både kvalitative og kvantitative undersøkelser, ser jeg derfor på dette som en hensiktsmessig analysemetode.

For å identifisere sentrale temaer i artiklene gikk jeg direkte til resultatdelen i hver artikkel. Informasjonen som ble innhentet ble satt inn i en oversiktstabell. Videre oppsummerte jeg funnene i hver artikkel, som retter seg mot problemstillingen, i korte men detaljerte sammendrag (Aveyard, 2019, s. 135-137). På den måten fikk jeg oversikt over hovedfunnene og hvilke temaer som gikk igjen i artiklene. Noen av temaene kunne slås sammen til større kategorier som belyste problemstillingen og forskningsspørsmålene for oppgaven (Aveyard, 2019, s. 141-144). Kategoriene, som representerer temaene som gikk mest igjen i artiklene var: *betydning av plassering i institusjon i forhold til kriminalitet, viktigheten av gode relasjoner, faren for smitteeffekt og betydning av ettervern*. Til sammen vil kategoriene gi et

helhetlig bilde på om plassering i barneverninstitusjon kan være med på å gjøre barn og ungdom kriminelle (Aveyard, 2019, s. 141).

4.4 Studiens troverdighet

Kildekritikk er et viktig moment når man skal vurdere studienes troverdighet. Å stille seg kritisk innebærer at man er villig til å søke etter kriterier som kjennetegner kunnskap. Således skal man stille seg undrende, spørrende og skeptisk til det som legges frem i artiklene (Strøen, 2019, s. 19). For å vite hvilke studier som skal tillegges mest vekt er det derfor viktig å se på kvaliteten, hensikten med og hvor relevant studien er (Aveyard, 2019, 99-102). Dette omfavner det vi kaller reliabilitet og validitet. Reliabilitet handler om at studien må være pålitelig og troverdig, mens validitet dreier seg om gyldighet og studiens relevans (Jacobsen, 2015 s. 16-17).

Alle de vitenskapelige artiklene som benyttes i denne oppgaven er fra fagfellevurderte tidsskrift i tillegg til en doktoravhandlingen. Artiklene er valgt fordi de belyser kjernen i problemstillingen og samsvarer med underliggende temaer som er relevante for å svare på oppgaven. Det er nok respondenter i studiene til at funnene anses som gyldig. I tillegg er undersøkelsene gjennomført på en troverdig måte med både kvalitative og kvantitative metoder. En av artiklene bygger på kvalitative intervjuer. Den er godkjent av Norsk Samfunnsvitenskapelig Datatjeneste (NSD) og gjennomført i samsvar med forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap og med retningslinjer for inkludering av barn i samfunnsvitenskapelig forskning. Dette styrker troverdigheten til artikkelen da barn og unge er en sårbar gruppe hvor det er nødvendig å foreta særskilte betraktninger, i tillegg til at det er ekstra viktig med etiske overveielser. I de tre andre artiklene presenteres det ikke hvilke etiske vurderinger som er foretatt. Imidlertid er all data hentet fra offentlige områder og jeg legger dermed til grunn at det er foretatt nødvendige etiske overveielser.

I og med at det fantes lite forskning fra de siste fem årene på dette temaet måtte jeg også gå lengre tilbake i tid. Likevel anser jeg dette som hensiktsmessig og rimelig da studien som er eldre enn fem år retter seg direkte mot problemstillingen, og er sånn sett høyst aktuell for å gi en helhetlig besvarelse på oppgaven. Som tidligere nevnt anser jeg det som sannsynlig

at det ikke foreligger store forskjeller fra 2012. Dette underbygges også ved at jeg har inkludert en studie fra 2017 som har tilsvarende hovedfunn som studien fra 2012.

5. Funn

5.1 Presentasjon av funn

I dette kapittelet skal funnene presenteres med utgangspunkt i tematisk analyse. For å kartlegge likheter og forskjeller må artiklene tolkes. Ved hjelp av en oversiktstabell, bestående av formålet med studien, metode, respondenter, alder, sentrale temaer og land studien er fra, tydeliggjøres temaene som kommer frem i resultatdelen i hver artikkel. Tabellen gir en tydelig oversikt over hvilke temaer som går igjen i artiklene. Deretter foreligger det et sammendrag av hver artikkel som oppsummerer funnene som retter seg mot problemstillingen. Ut fra de sentrale temaene og funnene oppsummert i sammendragene slår jeg sammen temaene til større kategorier som videre belyser problemstillingen og forskningsspørsmålene for oppgaven.

Tabell 1						
Forfatter og år	Formål	Metode	Respondenter	Alder	Sentrale temaer	Land
Frederiksen, 2012	Undersøke effekten av plasseringer utenfor hjemmet	Kvantitative undersøkelser	N=18 585 Fosterhjem=353 3 Institusjon=3719 (De resterende deltakerne er plassert andre steder, eller flyttet frem og tilbake mellom fosterfamilie og institusjoner -	Født i Danmark mellom 1981 og 1986	Barnevernsinstitusjon, alvorlig kriminalitet, institusjonell omsorg, smitteeffekt, kjønnsforskjeller, tilbakefall.	Danmark

			derfor ikke med i undersøkelsen)			
Manninen, Suvisaari, Marola & Aaltonen, 2017	Undersøke kriminalitet etter plassering på finsk barnevernsinstitusjon i ungdomsårene, og sammenligne trender i kriminalitet sbildet mellom fire ulike årskull.	Kvantitativ undersøkelse, offentlige data	N=861 Menn=576 Kvinner=285 4255 kontroller (2841 menn og 1414 kvinner)	Alle som var registret i de finske barnevernsinstitusjonene på den siste dagen av årene 1991, 1996, 2001 og 2006	Barnevernsinstitusjon, kriminalitet, overgang barn-voksen, ettervern.	Finland
Stormo, Ortiz-Barreda & Hollekim, 2016	Undersøke betydningen av relasjon til omsorgspersoner i	Litteraturomgang			Relasjon, kriminell atferd, omsorgspersoner,	Norge

	forhold til kriminell og antisosial atferd				modellering, risikofaktorer.	
Paulsen, 2016	Undersøke opplevelsen av ettervern og overgangen fra barnevernstiltak til voksenlivet	Kvalitative intervjuer	N=43 Jenter=13 Gutter=30	18-26 år	Ettervern, sosial støtte, informasjon, kontinuitet, trygghet, medvirkning, overgang barn-voksen.	Norge

Placements in Outside Home Care on Children's Adult Outcomes av Nabanita Datta Gupta & Signe Frederiksen, publisert i oktober 2012.

Sammendrag: Studien viser at ungdom som plasseres på barnevernsinstitusjon oftere begår flere kriminelle handlinger enn de som har bodd i fosterhjem. Forskjellen er tydelig, både jenter og gutter på institusjon blir oftere dømt for alvorlig kriminalitet. Med alvorlig kriminalitet menes vold, vinningskriminalitet, seksuelle overgrep og ran. 11,3% av ungdom plassert på barnevernsinstitusjon er dømt for vold eller seksuelle overgrep før de har fylt 21 år, mens blant ungdommene som har bodd i fosterhjem har 7,5% slike dommer. Risikoen er størst blant guttene, de er 3,4% mer sannsynlig for å ha en dom i en alder av 20 år. Dårlig psykisk helse, strukturen på institusjonen, smitteeffekt og kontinuitet er noen element som trekkes frem som faktorer som har innvirkning på senere kriminalitet.

Adult criminality among former residential school adolescents*. Av Marko Manninen, Jaana Suvisaari, Niko Marola og Mikko Aaltonen, publisert i tidsskriftet Criminal Behaviour & Mental Health, desember 2017.

**Residential schools i Finland er barnevernsinstitusjoner (Manninen, 2017, s. 471) og blir i oppgaven referert til som barnevernsinstitusjon til tross for at de i studien bruker Residential school (RS) slik at samme definisjon i kapittel 1.2 er gjeldene for hele oppgaven.*

Sammendrag: Studien viser at ungdom som plasseres i barnevernsinstitusjon er assosiert med en betydelig høyere konsekvens av senere kriminell atferd. To tredjedeler av ungdommene i undersøkelsen hadde minst en dom etter de forlot barnevernsinstitusjonen. Deltakerne i studien var plassert i institusjon på grunn av atferdsproblemer. De vanligste kriminalitetskategoriene var vold og eiendomsforbrytelser. Studien viser imidlertid en nedgang i dommer etter endt opphold i institusjon fra det eldste til det yngste årskullet. Ungdommene plassert i institusjon var mellom 10 og 34 ganger mer sannsynlig til å begå kriminelle handlinger enn ungdom som ikke var plassert i institusjon. I tillegg viser undersøkelsen at den viktigste årsaken til at ungdom dropper ut av ettervernstilbudet er mangelen på personlige og langvarige relasjoner mellom ungdommene og de ansatte ved institusjonen.

Relational Experiences as Explanatory Factors for the Development of Criminal and Antisocial Behavior: A Scoping Review av Jenette Josefina Stormo, Gaby Ortiz-Barreda og Ragnhild Hollekim, publisert i Journal Child indicators Research 30. desember 2016.

Sammendrag: Studien viser at det foreligger en betydelig sammenheng mellom barn og unges relasjoner til omsorgspersoner og forekomsten av kriminell og antisosial atferd i voksen alder. Dårlige relasjoner og opplevelser kan påvirke atferdsutviklingen hos barnet eller ungdommen. Funnene tydeliggjør barn og unges behov for trygge og omsorgsfulle miljøer og relasjoner slik at de kan fungere godt, tilegne seg strategier for regulering av følelser og søke støtte hos andre i voksen alder. Funnene trekker frem følsomhet, varme og nærhet som beskyttelsesfaktorer for slik atferd, mens avvisning, løsrivelse og fiendtlighet blir trukket frem som risikofaktorer.

Ungdom på vei ut av barnevernet: Brå overgang til voksenlivet av Veronika Paulsen publisert i Tidsskrift Norge Barnevern 6. april 2016.

Sammendrag: Studien viser at ungdommene opplever at overgangen fra barnevernstiltak til voksenlivet kommer plutselig og kan være vanskelig. Ungdommene har behov for sosial støtte, kontinuitet, trygghet og mer oppfølging i overgangen til voksenlivet. Studien viser at det kan se ut til at det kreves mer av ungdommer i barnevernet enn andre ungdommer i overgangen, til tross for at de ofte har behov for mer støtte. Behovet for ettervern trekkes frem som hjelp til en gradvis tilnærming til voksenlivet da ungdom som har ettervern ser ut til å klare seg bedre enn de som ikke får det.

5.1.1 Hva er felles og ulikt med artiklene?

Felles for de fire studiene er at de har fokus på ungdomstid, institusjon, utvikling, relasjon og ettervern. Det er brukt både kvalitative og kvantitative undersøkelser, i tillegg til litteraturstudie som metode, for å belyse og svare på problemstillingen. Det er som er ulikt med artiklene er at de har forskjellig vinkling og fokuserer på ulike sider ved problemstillingen. To av fire studier er skrevet på akademisk engelsk med forskning fra Finland og Danmark som retter seg direkte mot problemstillingen. Det som imidlertid skiller de to studiene er at Gupta & Frederiksen (2012) går mer i dybden på årsakene til hvorfor det er slik at ungdom på institusjon er mer utsatt for å begå kriminelle handlinger i voksen alder, mens Manninen et al. (2017) er mer kortfattet om årsakene og fokuserer heller på hvilke typer kriminalitet som blir begått. Imidlertid trekker Manninen et al. (2017) frem både viktigheten av relasjon og ettervern mens dette er noe den danske studien ikke omtaler. Således fokuserer de to artiklene på ulike faktorer selv om de kommer frem til samme funn om at barnevernsinstitusjoner kan være med på å gjøre ungdom kriminelle.

De to andre studiene er norske og er inkludert for å gi en helhetlig forståelse av problemstillingen, samtidig som de belyser forskningsspørsmålene. Den ene studien er en litteraturgjennomgang skrevet på akademisk engelsk som inkluderer forskning fra flere land, mens den andre studien er skrevet på norsk og er gjort i norske kontekster. Stormo et al. (2016) retter også søkelyset mot relasjon og viser i sin studie hvordan relasjon kan ha en avgjørende rolle i både positiv og negativ forstand. Studien viser også hvilke risikofaktorer som øker sannsynligheten for utvikling av antisosial og kriminell atferd. Både denne studien

og studien til Paulsen (2016) trekker frem beskyttelsesfaktorer for avverging av kriminell atferd og hvilke behov ungdommene har for å oppnå en god overgang til voksenlivet. Forskjellen er at Stormo et al. (2016) i hovedsak fokuserer på relasjon som forklarende faktor mens Paulsen (2016) trekker frem flere element i tillegg til relasjon. Paulsen (2016) fokuserer i tillegg på ulike behov ungdommene selv opplever de har i overgangen fra barnevernsinstitusjon til voksenlivet, og på den måten tydeliggjøres hvilke behov som kan være med å forhindre senere kriminalitet dersom de blir tilfredsstilt.

5.1.2 Hva svarer på problemstillingen, og hva viker fra?

For å besvare problemstillingen er det hensiktsmessig å se på vitenskapelige artikler fra ulike perspektiver. Ved å inkludere studier om relasjonsopplevelser og ettervern får vi et helhetlig bilde av hva som kan føre til utvikling av antisosial eller kriminell atferd og hvilke behov ungdommene beskriver de har for å oppnå en god overgang til voksenlivet, og som igjen kan virke forebyggende for utvikling av senere kriminell atferd. Funn om overgang til voksentesjenestene som NAV viker litt fra problemstillingen. Til tross for at det er mange som må søke støtte hos NAV når barnevernstiltak avsluttes, har ikke denne kontakten sammenheng med ungdommens opplevelse av institusjonsplasseringen. Litteraturstudien får ikke besvart hva barnevernsinstitusjonene gjør for å forhindre at barn og unge havner i kriminelle miljøer.

6. Drøfting av funn

Denne litteraturstudien er basert på fire forskningsartikler. I dette kapittelet skal funnene i artiklene, som har kommet frem i analysen, diskuteres opp mot kontekstteori, faglig kunnskap og teoretiske perspektiver som er redegjort for i kapittel 2 og 3, samt egne refleksjoner. I analysen ble dataene kategorisert og disse kategoriene er utgangspunktet for drøftingen.

6.1 Betydning av plassering i institusjon i forhold til kriminalitet

Gupta & Frederiksen (2012) viser i sin studie at barn og unge som plasseres på barnevernsinstitusjon er mer sannsynlig til å begå alvorlige former for kriminalitet sammenlignet med barn og unge i fosterhjem. Ungdommene på institusjon skiller seg spesielt ut når det kommer til alvorlig kriminalitet som seksuelle overgrep, vold og vinningskriminalitet (Gupta & Frederiksen, 2012, s. 76-77). Den finske studien støtter opp dette og viser til at to tredjedeler av de som har vært plassert på barnevernsinstitusjon i Finland har minst en dom som voksne (Manninen et al., 2017). På bakgrunn av dette tyder funnene på en sammenheng mellom plassering på barnevernsinstitusjon og senere kriminell atferd. Så hva er det som gjør dette? Er det forhold på institusjonene eller er det faktorer hos ungdommene selv som har en avgjørende rolle? Eller dreier det seg om en kombinasjon av begge?

6.1.2 Forhold ved institusjonen og ungdommene

Det hevdes at institusjonene ikke er gode nok. Det handler imidlertid ikke så mye om hva institusjonen gjør, men heller om strukturen på institusjonen (Gupta & Frederiksen, 2012). Det er mange ansatte på en barnevernsinstitusjon. De jobber skift og praktiserer regler og rutiner forskjellig. Dette kan gjøre det vanskelig for ungdommene å skape tillit til de voksne. I tillegg snakker ofte de ansatte om ungdommene istedenfor å inkludere de i dagligdagse avgjørelser slik man gjør i en familie. Dette kan føre til «vi» og «de» holdninger hvor det skapes en slags fiendtlighet mellom de ansatte og ungdommene. Stormo et al. (2016) trekker frem nettopp dette som en risikofaktor for utvikling av kriminell atferd (Stormo et al., 2016, s. 213). For å skape et trygt og helhetlig omsorgsmiljø er det derfor hensiktsmessig at

ungdommene og de ansatte spiller på lag og at de ansatte inkluderer ungdommene i avgjørelser.

Barn og unge på institusjon lever under institusjonell omsorg. Hverdagen er preget av regler og rutiner og det er lite som minner om en ordinær familiesituasjon. Studien til Stormo et al. poengterer at barn med lavere nivåer av foreldreomsorg rapporterer høyere nivåer av kriminalitet (Stormo et al, 2016, s. 222). Dette sier tydelig at dårlig tilknytning til foreldre er en risikofaktor for utvikling av kriminalitet. Dersom enten mor eller far er kriminelle har dette også effekt på utvikling av kriminalitet hos barnet (Gupta & Frederiksen, 2012). Studiene kan knyttes til utviklingsteorien og dens redegjørelse om hvordan traumatiske hendelser, utrygg tilknytning og dårlige relasjoner preger atferdsutviklingen hos barn og unge.

Studien til Gupta & Frederiksen trekker blant annet frem dårlig psykisk helse som en viktig faktor assosiert med oppførsel av ungdomskriminalitet (Gupta & Frederiksen, 2012, s. 76). Barn og unge som plasseres i institusjon har komplekse og ulike utfordringer. Ut fra traumeforståelse vet vi at traumer forstyrrer barnets utvikling (Aase et al., 2020, s. 29). Sånn sett er det viktig at barnet får bearbeidet hendelsene som har utløst traumene, slik at de er mottakelige for endring. Det er viktig at ansatte på en barnevernsinstitusjon har en forståelse av hvordan individet har blitt påvirket av miljømessige forhold som har vært avgjørende for problemene. På den måten vil det være enklere å endre ungdommens utvikling i positiv retning.

Stabilitet er viktig for barn og unges utvikling. Barn og unge har ofte vært utsatt for flere brudd før plassering på barnevernsinstitusjon. De kan ha flyttet mange ganger som har ført til brutte relasjoner. Dette skaper utrygghet hos ungdommen og kan resultere i utvikling av atferdsproblemer og kriminell atferd (Stormo et al., 2016). Imidlertid tyder resiliens på at noen barn og unge kan oppnå en god utvikling til tross for risikofylte situasjoner som for eksempel en flytting innebærer. Således vil ikke en plassering på institusjon nødvendigvis føre til utvikling kriminell atferd da det foreligger en motstandsdyktighet i barnet som motvirker dette. Likevel er det en forutsetning at det foreligger beskyttelsesfaktorer rundt barnet for å oppnå en god utvikling.

6.2 Faren for smitteeffekt

For noen ungdommer preges voksenlivet av risikoatferd de har utviklet, som har ført de inn i antisosiale mønstre. Gupta & Frederiksen (2012) retter bekymring mot at kommunen plasser de “verste” ungdommene sammen i institusjoner. På barnevernsinstitusjon plasseres ungdom sammen med andre ungdommer på sin alder. Ungdommene har hatt ulike liv og historier men ofte har de til felles at de har vært utsatt for en vanskelig oppvekst. Som konsekvens av dette har de utviklet alvorlige problemer. Disse erfaringene, både hver for seg og i kombinasjon, utgjør en risikofaktor for utvikling av kriminell atferd. Å plassere ungdom med samme type forstyrrende atferd kan på den måten ha forsterkende effekt på kriminalitet (Gupta & Frederiksen, 2012, s. 51).

Det kan ha en alvorlig smitteeffekt å plassere barn og unge med lignende bakgrunn sammen på institusjon. Funnene indikerer at plassering i barnevernsinstitusjonene kan være risikofyllt med tanke på at ungdommene lærer negativ atferd av hverandre eller forsterker antisosial atferd hos hverandre (Gupta & Frederiksen, 2012, s. 82). På en barnevernsinstitusjon foregår det mange ting utenfor de ansattes kontroll. Ut fra utviklingsteorien vet vi at jevnaldrende ungdom har stor betydning i ungdomsårene. Det at ungdommene for eksempel lærer hverandre kriminelle triks er ikke uvanlig. På den måten fungerer plasseringen mot sin hensikt.

Smitteeffekten er særlig fremtredende dersom ungdom som ikke har atferdsproblemer plasseres sammen med ungdom som har etablert slike problemer. I tillegg viser forskningen at barn og unge som utvikler atferdsproblemer er mer utsatt for negativt utfall i voksen alder (Gupta & Frederiksen, 2012, s. 77). Dette er i tråd med sosial læringsteori og atferdsproblemer kan forstås som en konformitet. Mennesker er tilbøyelige overfor andre mennesker og endrer atferd etter hva som fremstår som sosialt akseptabelt. Når ungdom uten atferdsproblemer plasseres sammen med ungdom med etablerte atferdsproblemer kan det oppstå tilfeller av konformitet. Ungdommene tar etter hverandre og påvirker hverandre inn i antisosiale mønstre som bidrar til økt sannsynlighet for kriminell atferd og negativ utvikling.

Studien til Stormo et al. (2016) viser at omsorgspersoner spiller en viktig rolle i atferdsutviklingen til barn og unge ettersom de utgjør en trygg base. På denne måten kan ansatte ved en barnevernsinstitusjon fungere som rollemodeller for ungdommene og fremme

en positiv utvikling. I tillegg kan ungdommene på institusjon ha nytte av og støtte hverandre, og sådan kan det oppstå en positiv smitteeffekt. De kan vise følsomhet, varme og nærhet ovenfor hverandre som fungerer som beskyttelsesfaktorer for avverging av kriminell atferd (Stormo et al, 2017, s. 213). Det vil bidra til trygghet og trivsel på institusjonen som igjen vil skape et sunt omsorgsmiljø.

6.3 Betydning av gode relasjoner

Barn og unge utvikler seg gjennom ulike former for mellommenneskelige forhold. Studien til Stormo et al. (2016) viser hvordan relasjon til omsorgspersoner har innvirkning på kriminell og antisosial atferd (Stormo et al., 2016, s. 226). På en barnevernsinstitusjon er det de ansatte ved institusjonen som utøver den daglige omsorgen overfor ungdommene, og sånn sett blir de ungdommenes omsorgspersoner. Vi vet ut fra Eriksons utviklingsteori at en sunn utvikling avhenger av trygg tilknytning, noe som inkluderer en god relasjon. Utrygg tilknytning blir ofte observert hos barn som er utsatt for alvorlige traumer, og kan bidra til mangelfull sosial funksjon og utvikling av aggresjon (Stormo et al, 2017, s. 214). På den måten er slik utvikling forstyrrende for å kunne etablere trygge relasjoner til de ansatte på institusjonen.

I barnevernsinstitusjoner jobber de ansatte miljøterapeutisk med ungdommene med fokus på å anvende relasjoner til å hele relasjonsskader. Studien til Manninen et al. (2017) påpeker viktigheten av personlige og langsiktige relasjoner mellom ungdommene og de ansatte (Manninen et al., 2017, s. 481). Gupta & Frederiksen viser i sin studie at desto lenger barnet er plassert, desto lavere er sannsynligheten for fremtidig kriminalitet (Gupta & Frederiksen, 2012, s. 73). Funnene sett i sammenheng gjenspeiler viktigheten av kontinuitet for å etablere gode relasjoner. På den måten kan gode relasjoner være med å motvirke senere kriminell atferd og bidra til at ungdommene utvikler seg til selvstendige voksne med sunne verdier. Dette er sammenfallende med utviklingsteorien hvor Erikson hevder at utviklingen av det følelsesmessige og det sosiale hos mennesket dannes av relasjonene man danner i løpet av livet, og at personligheten vår formes av de ulike stadiene vi gjennomgår (Håkonsen, 2014, s. 55-56).

Studien til Stormo et al (2016) viser også tydelig hvordan miljøer i tidlig omsorg påvirker barnas liv. Funnene viser sammenheng mellom opplevelsen av fysisk og seksuell overgrep i

barndommen, og forekomsten av kriminell og antisosial atferd (Stormo et al., 2016, s. 214). Dette gjenspeiles av transaksjonsmodellen hvor man ser hvordan mennesker påvirkes av miljøet og menneskene man omgås over tid (Smith, 2018, s. 16-17). Imidlertid kan en god relasjon mellom ungdom og ansatte ved institusjonen være med å forhindre kriminalitet i voksen alder. En god relasjon er en beskyttelsesfaktor som kan bidra til åpenhet og utforsking av følelsene knyttet til de traumatiske hendelsene i en trygg kontekst. På den måten kan ungdommene utvikle resiliens ved å bearbeide traumene sine, og får dermed styrket de svekkede reguleringsprosessene som ofte er en konsekvens av traumatiske opplevelser (Aase et al, 2020, s. 29).

6.4 Betydningen av ettervern

Ungdom opplever overgangen fra barnevernsinstitusjon til voksenlivet som brå. Dette har sammenheng med at ungdommene ofte har hatt en ustabil oppvekst. Likevel forventer systemet at ungdommene skal være selvstendige i overgangen til voksenlivet. De overlates til seg selv i en følelsesladet og senestiv fase av livet hvor de skal klare seg selv etter relativ intensiv omsorg i institusjon (Paulsen, 2016; Manninen, 2017). Et godt ettervern kan på mange måter være med å lette denne overgangen og bidra til videre positiv utvikling. Barn og unge under barnevernets omsorg, er en spesielt sårbar gruppe i overgangen til voksenlivet. Funnene i studien til Paulsen (2016) viser tydelig at ungdommene har behov for mer oppfølging. Ut fra utviklingsteorien vet vi at dersom ungdom ikke får tilfredsstillt sine behov er faren at det utvikles overveiende negative holdninger (Helgesen, 2017, s. 150-151; Bunkholdt, 2002 s. 69-70). Slike holdninger kan igjen bli grobunn for senere kriminell atferd.

Ungdommene mister mye av støtten de har under oppholdet i institusjonen når de flytter ut. Sosial støtte trekkes frem som et viktig behov hos ungdommene. Mange av ungdommene opplever at de ansatte ved institusjonen tror de har mer støtte i nettverket enn de i realiteten har (Paulsen, 2016, s. 43). For flere av ungdommene har de ansatte blitt en erstatning for familie og nettverk, og ses på som de eneste de kan forhøre seg med dersom de trenger hjelp, råd eller støtte i vanskelige perioder. Imidlertid føler ungdommene at de ansatte tenker at de er mer selvstendige enn de er. Dersom ungdommenes behov for støtte ikke tilfredsstilles av de ansatte, er det fare for at de vil søke denne støtten andre steder som fører de inn i negative miljøer (Gupta & Frederiksen, 2012).

Ungdommene opplever at informasjon og medvirkning er fraværende i utformingen av ettervernstilbudet. Dette er en rettighet ungdommene har som er nedfelt i Barnekonvensjonen og Barnevernloven. Manglende informasjon og muligheten til å medvirke skaper usikkerhet og gjør ungdommene utrygge (Paulsen, 2016, s. 44). I tillegg vil manglende informasjon forhindre medvirkning. Det fører til at ungdommene ikke får delt hva de har behov for og kan ende opp med ingen tiltak eller tiltak som ikke tilfredsstillere deres behov, som igjen fører til at mange dropper ut av ettervernstilbudene (Manninen, 2017).

Ettervern er en trygghet for ungdommene og kan på den måten virke forebyggende for senere kriminalitet. Likevel opplever flere av ungdommene i studien til Paulsen (2016) at det er tilfeldig hvem som får ettervern og ikke. Ungdommene opplever avslutning av ettervernstilbud som et tydelig brudd med begrenset mulighet for å ta kontakt på et senere tidspunkt dersom det skulle være behov for det. Ungdommene som selv avslutter tiltaket uttrykker at de skulle ønske noen tok kontakt (Paulsen, 2016, s. 46). Dette gir ikke ungdommene mulighet for prøving og feiling, noe som kan resultere i negative handlingsvalg hos ungdommene. De kan føle seg avvist og at ingen bryr seg lenger som vi vet, ut fra forståelse av traumer, kan bidra til kriminelle handlingsvalg (Smith, 2015, s. 126-127).

Ettervern er ikke alltid nok til å forhindre negativt utfall i voksen alder. Mange unge dropper ut av ettervernstilbudene. Funnene i studien til Manninen et al. (2017) viser at antall domfellelser er høyest i tidlig voksen alder, noe som tilsier nokså fort etter endt opphold i barnevernsinstitusjonen. På den måten tyder det på at ettervernstilbudet som skal støtte ungdommene etter plassering i barneverninstitusjon ikke fungerer til å forhindre ny kriminalitet (Manninen, 2017, s. 479). Studien til Paulsen (2016) støtter opp dette og poengterer at ettervern ikke nødvendigvis vil ha noe uttelling når det kommer til kriminalitet. Imidlertid påpeker studien likevel at unge som får ettervern har større sjanse enn andre for en vellykket voksenkarriere (Paulsen, 2016, s. 38).

7. Oppsummering og konklusjon

I denne oppgaven har jeg sett på hva forskningen sier om årsakssammenhengen mellom barn og unge som blir plassert i barnevernsinstitusjon og senere kriminalitet. Funnene er nokså tydelig i forhold til problemstillingen. Dersom man utelukkende skulle forholdt seg til forskningen denne litteraturstudien bygger på er svaret kort og konsist «ja», barnevernsinstitusjonene kan være med på å gjøre barn og unge kriminelle. Funnene tyder på at barn og unge som plasseres i barnevernsinstitusjon, har større sannsynlighet for å begå kriminelle handlinger enn ungdom i fosterhjem og ungdom som ikke er i kontakt med barnevernet i det hele tatt. Forsåvidt er ikke dette et revolusjonerende funn da ungdom som plasseres i barnevernsinstitusjon har vært utsatt for belastende situasjoner som har påført de traumer og alvorlige problemer som igjen påvirker deres videre utvikling. I tillegg er det i samsvar med utviklingsteorien som er tydelig på at dårlige opplevelser i barndommen kan føre til sosiale problemer i voksen alder.

Relasjoner står sentralt i arbeid med ungdom på barnevernsinstitusjon. Miljøterapi er relasjonsbehandling og på institusjon bruker de ansatte relasjoner til å hele relasjonsskader. På denne måten kan en god relasjon være med å forebygge for senere kriminalitet og bidra til en positiv utvikling for ungdommen. På den andre siden, kan dårlige relasjonsopplevelser være en faktor for utvikling av kriminalitet og antisosial atferd. Barn og unge som plasseres i barnevernsinstitusjon kan ofte ha vært utsatt for en dårlige oppvekst med dårlige relasjoner til omsorgspersoner. I tillegg blir barn og unge ofte utsatt for mange flyttinger før de kommer på institusjon, da dette er siste utvei. Dermed har mange av ungdommene vært utsatt for flere brutte relasjoner som er med å gjøre de utrygge.

Funnene i studiene påpeker at institusjonene ikke er gode nok og at det handler om strukturen de fører. I tillegg er smitteeffekten som kan oppstå mellom ungdom på en barnevernsinstitusjon alvorlig. Ungdommene påvirker og lærer hverandre kriminelle triks som er med å påvirke deres handlingsvalg senere i livet. Imidlertid er det veldig individuelt fra ungdom til ungdom og situasjon til situasjon hva som avgjør det ene eller det andre. Å si at en ungdom blir kriminell av å bo på barnevernsinstitusjonen er for bastant da man faktisk ikke vet hvordan det ville gått med det enkelte barn dersom de ikke hadde blitt plassert på institusjon.

Ettervern kan hjelpe ungdom til å klare seg bedre som voksne. Ungdommene har ulike behov som må dekkes for å oppnå en god overgang til et selvstendig voksenliv. Sosial støtte, informasjon, medvirkning og kontinuitet trekkes frem som viktige behov i en slik overgang. Dersom disse behovene tilfredsstilles kan det virke forebyggende for senere kriminell atferd. På den måten trenger ikke en institusjonsplassering utelukkende føre til negativt utfall i voksen alder. Imidlertid er ikke ettervern alltid nok til å forhindre kriminalitet da mange unge dropper ut av tiltakene.

7.1 Videre forskning

Etter denne litteraturstudien sitter jeg igjen med en oppfatning om at det er for lite fokus på kriminalitet som negativt utfall etter en plassering på barnevernsinstitusjon. Denne litteraturstudien har vist at det ikke finnes forskning på sammenheng mellom plassering i barneverninstitusjon og senere kriminalitet i Norge i det hele tatt. Dette betyr ikke at det ikke er nødvendig. Temaet blir i stor grad omtalt på flere arenaer i samfunnet, og forskningen i denne litteraturstudien viser at det er et tema som burde tas på alvor. Det ville vært hensiktsmessig å undersøke hvordan man kan forhindre at barn og unge kommer inn i eller fortsetter med en kriminell løpebane i barnevernsinstitusjonene, og bruke dette aktivt i miljøterapien som utføres i det daglige arbeidet med ungdommene på institusjonen.

Et interessant fremtidig forskningsprosjekt vil være å intervju nåværende brukere ville jeg absolutt gjort det. Da hadde det vært interessant å både intervju innsatte i fengsel som tidligere har vært plassert på barnevernsinstitusjon, ungdom som i dag bor på barnevernsinstitusjon og voksne som tidligere har vært plassert på barnevernsinstitusjon men som har klart seg, og se undersøke hvilke faktorer de ulike gruppene selv mener har vært positive eller negative for deres utvikling.

Litteraturliste

* = *selvvalgt pensum*.

- Andreassen, A. (2010). Sårbare unge. Nye perspektiver og tilnærminger. E. Befring, I. Frønes & M.-A. Sørli (Red.), *Forskningsbaserte institusjoner i barnevernet - fra idé til realitet* (s. 153-167). Gyldendal Akademisk. ***14 sider.**
- Aveyard, H. (2014). *Doing a literature review in health and social care: a practical guide* (Third edition. ed.). Open University Press.
- Aveyard, H. (2019). *Doing a literature review in health and social care : a practical guide* (4th ed. ed.). Open University Press/ McGraw- Hill Education.
- Backe-Hansen, E. (2014). *Barnevern i Norge 1990-2010 : en longitudinell studie* (Vol. 9/14). Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring. Hentet fra Bufdir: https://bibliotek.bufdir.no/BUF/101/Barnevern_i_Norge_1990_2010_NOVA.pdf ***kap 4, 17 sider.**
- Barneombudet. (2020). De tror vi er shitkids. Hentet fra Barneombudet: <https://www.barneombudet.no/uploads/documents/Publikasjoner/Fagrapporter/De-tror-vi-er-shitkids.pdf> ***76 sider.**
- Barne- og familiedepartementet (2021). Tiltak i barnevernet for ungdom over 18 år. Hentet fra Regjeringa.no: <https://www.regjeringen.no/no/tema/familie-og-barn/barnevern/tiltak-i-barnevernet-for-ungdom-over-18-/id670234/> ***1 side.**
- Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet. (2020). Barnevernsinstitusjoner. Hentet fra Bufdir: https://bufdir.no/Barnevern/Tiltak_i_barnevernet/Barnevernsinstitusjoner/ ***1 side.**
- Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet. (2019). Skap gode relasjoner. Hentet fra Bufdir: https://www.bufdir.no/Barnevern/Fagstotte/Barnevernsinstitusjoner/konfliktfylte_situasjoner/Generelle_anbefalinger_for_trygghet_sikkerhet_og_forebygging_av_uonskede_hendelser/Skap_gode_relasjoner_med_ungdommene/ ***1 side.**
- Berg, B., Ellingsen, I. T., Levin, I., & Kleppe, L. C. (2015). Hva er sosialt arbeid? I I. T. Ellingsen, I. Levin, B. Berg, & L. C. Kleppe (red.), *Sosialt arbeid. En grunnbok*. (ss. 19-35). Universitetsforlaget.
- Bjørge, T. (2015). *Forebygging av kriminalitet*. Universitetsforlaget. ***3 sider.**
- Borge, A. I. H. (2018). *Resiliens: risiko og sunn utvikling* (3. utg. ed.). Gyldendal. ***21 sider.**
- Bunkholdt, V. (2002). *Psykologi: en innføring for helse- og sosialarbeidere* (2. utg. ed.).

- Universitetsforlaget. ***kap. 5 61-93=32 sider.**
- Bunkholdt, V. & Kvaran I. (2015). *Kunnskap og kompetanse i barnevernsarbeid*. Gyldendal akademisk.
- Bækkelund, H. (2020) Hva er traumer og traumebehandling? *Norsk psykologforening*.
<https://www.psykologforeningen.no/publikum/informasjonsvideoer/videoer-om-psykiske-lidelser/hva-er-traumer-og-traumebehandling> ***1 side.**
- Dalland, O., & Keeping, D. (2020). *Metode og oppgaveskriving* (7. utgave. ed.). Gyldendal. ***11 sider.**
- Damsgaard, H. L., & Kokkervold, E. (2011). *Ungdom på ville veier. Skoleerfaringer og kriminalitet*. Unipub. ***s. 23-27=5 sider.**
- Eide, S. B. & Oltedal, S. (2015) Verdiers betydning for vår forståelse og vår handling. I I. T. Ellingsen, I. Levin, B. Berg, & L. C. Kleppe (red.), *Sosialt arbeid. En grunnbok*. (ss. 80-96) Universitetsforlaget.
- Ekeland, T.-J., Iversen, O., Nordhelle, G. & Ohnstad, A. (2010). *Psykologi for sosial- og helsefag* (2. utg. ed.). Cappelen akademisk. ***kap. 4, 7 og 8=71 sider.**
- Espeland, W. S. (2019). *Barnevernsbanden. Hentet fra NRK P3 dokumentar*:
<https://p3.no/dokumentar/barnevernsbanden/> ***1 side.**
- Espeland, W. S. (Programleder). (2018). *Barnevernsbanden*. Hentet fra:
 Barnevernsbanden. [Audio podkast]. NRK.
<https://radio.nrk.no/podkast/barnevernsbanden/sesong/1>
- Gupta, N.D., Frederiksen, S. (2012). *Empirical Essays on Placements in Outside Home Care: Juvenile delinquency among children in outside home care – does type of care matter?* [Doktorgradsavhandling]. Aarhus University. 51-106.
https://pure.au.dk/portal/files/47873621/Signe_Frederiksen_PhD_Thesis.pdf ***55 sider.**
- Hadjian, M. (Programleder). (2018-nåtid). *Skaper barnevernet kriminelle?* Hentet fra: Røver Radioen. [Audio podkast]. NRK.
<https://radio.nrk.no/serie/roeverradioen/sesong/201812/KMTE82004918>
- Hagen, K. A. (2010). Sårbare unge. Nye perspektiver og tilnærminger. E. Befring, I. Frønes & M.-A. Sørli (Red.), *Atferdsvansker hos ungdom* (s. 59-74). Gyldendal Akademisk. ***15 sider.**
- Hart, S., Christensen, B. (2015). *Utviklingspsykopatologi*. I R., Schwartz, S., Hart (red.)

- Barnet og dets relasjonelle miljø: om tilknytningsbasert undersøkelsesmetodikk (ss. 16-41). Gyldendal akademisk. *25 sider.*
- Helgesen, L. A. (2011). *Menneskets dimensjoner: lærebok i psykologi* (2. utg. ed.). Høyskoleforl.
- Helgesen, L. A. (2017). *Menneskets dimensjoner: lærebok i psykologi* (3. utg. ed.). Cappelen Damm akademisk.
- Helgesen, L. A. (2021). *Menneskets dimensjoner : lærebok i psykologi* (4. utg. ed.). Cappelen Damm akademisk.
- Håkonsen, K. M. (2014). *Psykologi og psykiske lidelser* (5. utg. ed.). Gyldendal akademisk. ***kap. 2 og 6= 58 sider**
- Jacobsen, D. I. (2010). *Forståelse, beskrivelse og forklaring : innføring i metode for helse- og sosialfagene* (2. utg. ed.). Høyskoleforl. ***15 sider.**
- Jacobsen, D. I. (2015). *Hvordan gjennomføre undersøkelser?: innføring i samfunnsvitenskapelig metode* (3. utg. ed.). Cappelen Damm akademisk. ***2 sider.**
- Jensen, T. K. (2016). «Det er som om stefar er inni hodet mitt hele tiden». Hvordan kan vi forstå og hjelpe traumatiserte barn og ungdom? I H. Haavind, & H. Øvreide, Barn og unge i psykoterapi (2.utg.). (ss. 312- 343). Gyldendal akademisk. ***31 sider.**
- Johansen, N. B. (2020). *Hva er kriminalitet* (Vol. 72). Universitetsforlaget. ***4 sider.**
- Johansen, T. B., Jardim, P. S. J., Blaasvær, N., Ames, H., Munthe-Kaas H. M., Tingulstad, A. & Berg, R., C. (2020). Gode barnevernsinstitusjoner: en systematisk kartleggingsoversikt. Rapport. Folkehelseinstituttet <https://www.fhi.no/globalassets/dokumenterfiler/rapporter/2020/gode-barnevernsinstitusjoner-rapport-2020.pdf> ***9 sider.**
- Larsen, E. (2015). *Miljøterapi med barn og unge: organisasjonen som terapeut.* Univisningsforlaget. ***15-44=29 sider.**
- Larsen, S. I. (Moderator). (2018). Røverdebatt: Skaper Barnevernet kriminelle? [Audio debatt]. Soundcloud. <https://soundcloud.com/roverhuset/roverdebatt-skaper-barnevernet-kriminelle>
- Manninen, M., Suvisaari, J., Marola, N., & Aaltonen, M. (2017). Adult criminality among former residential school adolescents. *Crim Behav Ment Health*, 27(5), 470-483. <https://doi.org/10.1002/cbm.2025> ***13 sider.**
- Nordanger, D. y., & Braarud, H. C. (2017). *Utviklingstraumer : regulering som nøkkelbegrep i en ny traumepsykologi.* Fagbokforl. ***kap. 1, 17-34=17 sider.**

- Paulsen, V., Wendelborg, C., Riise, A., Berg, B., Tøssebro, J., & Caspersen, J. (2020). *Ettervern - en god overgang til voksenlivet? : helhetlig oppfølging av ungdom med barnevernserfaring*. NTNU samfunnsforskning, Mangfold og inkludering.
https://bufdir.no/globalassets/global/nbbf/ettervern/ettervern_en_god_overgang_til_voksenlivet_helhetlig_oppfølging_av_ungdom_med_barnevernerfaring.pdf *22 sider.
- Prop. 16 L (2012-2013). Endringer i barnevernloven. Barne- og familiedepartementet.
<https://www.regjeringen.no/contentassets/7d0ea1b89cc54939b17e69a20d5f7b48/no/pdfs/prp201220130106000dddpdfs.pdf> *6 sider.
- Revoll, M.K. (2015). Innsattes levekår 2014. Før, under og etter soning. Statistisk sentralbyrå. https://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/artikler-og-publikasjoner/_attachment/244272?_ts=150b8c1bce0 *14-19=5 sider.
- Schiefløe, P. M. (2011). *Mennesker og samfunn : innføring i sosiologisk forståelse* (2. utg. ed.). Fagbokforl.
- Skårderud, F. & Sommerfeldt, B. (2013) *Miljøterapi boken: mentalisering som holdning og handling (MBT-M)*. Gyldendal akademisk.
- Smith, L. (2018). *En kort introduksjon til utviklingspsykologi*. Fagbokforl. *kap. 1, 2 og 6=55 sider.
- Statsforvalteren. (2021). Hentet fra Barnevern
<https://www.statsforvalteren.no/portal/Barn-og-foreldre/Barnevern/> *1 side.
- Stormo, J. J., Stormo, J. J., Ortiz-Barreda, G., Ortiz-Barreda, G., Hollekim, R., & Hollekim, R. (2017). Relational Experiences as Explanatory Factors for the Development of Criminal and Antisocial Behavior: A Scoping Review. *Adolescent research review*, 2(3), 213-227. <https://doi.org/10.1007/s40894-016-0050-z> *14 sider.
- Støren, I. (2019). *Bare søk! : praktisk veiledning i å gjennomføre litteraturstudie* (5. utg. ed.). Cappelen Damm. *71 sider.
- Veronika, P. (2016). Ungdom på vei ut av barnevernet: - Brå overgang til voksenlivet. *Tidsskriftet Norges barnevern*, 92(1), 36-51. <https://doi.org/10.18261/issn.1891-1838-2016-01-04> *16 sider.
- Aase H., Lønnum K, Sørli MA., Hagen K.A., Gustavson K., Utgarden I.H. (2020). Barn, unge og kriminalitet. Hvordan forhindre at barn og unge kommer inn i eller fortsetter med en kriminell løpebane? Oppsummering og vurdering av virksomme tiltak, behandling og organisering. Rapport 2020. Folkehelseinstituttet, 2020.

<https://www.fhi.no/contentassets/9edd82a6bff54e488870e612131bb242/barn-unge-og-kriminalitet-2020.pdf> *228 sider.

Valgfritt pensum: 946 sider.